

Xenophon Contiades and Alkmene Fotiadou

**PARTICIPATORY CONSTITUTIONAL CHANGE: THE PEOPLE
AS AMENDERS OF THE CONSTITUTIONS**
**Routledge – Taylor&Francis Group, London and New York,
2017., pp. 212**

„*Participatory Constitutional Change: The People as Amenders of the Constitution*“ predstavlja zbirku radova uglednih znanstvenika na temu ustavnih promjena s posebnim naglaskom na ulogu naroda, odnosno mehanizama neposredne demokracije, u tome procesu. Glavni urednici su **Xenophon Contiades i Alkmene Fotiadou**. Knjiga ima ukupno 212 stranica, a objavljena je 2017. g. u Routledge – Taylor&Francis Group, London and New York, kao dio serije publikacija pod nazivom “Comparative Constitutional Change” s naslovima koji se bave komparativnim istraživanjem i proučavanjem ustavnih dokumenta ponajprije kroz prizmu postupaka njihove promjene. Na početku knjige nalazi se Kazalo (str. vii-ix), potom slijede Popis autora (str. x) te Zahvale glavnih urednika (str. xi). Nadalje, u uvodnom poglavlju koje nosi naslov “Introduction: Participatory constitutional change” (str. 1-6) urednici izlažu glavne ciljeve i kratak sadržaj knjige. Nakon toga slijedi središnji dio koji se sastoji od šest poglavlja (str. 7-208). Na kraju je Kazalo pojmova (str. 209-212). Prikazat ćemo u osnovnim crtama glavne teme zastupljene u radovima središnjih poglavlja knjige.

Prvo poglavlje „PART I – A synthetic approach“ (str. 7-28) bavi se odnosom između sve češćeg sudjelovanja građana u postupcima izmjene ustava naspram drugih, formalnih oblika ustavnih promjena. Posebice se obraća pozornost na metodu korištenja ustavotvornih referenduma. Kako ističu autori, ustavotvorni referendumima sa sobom nose mnoge rizike, kao što je, primjerice, opasnost od manipuliranja građanima od strane elita. U ovakvoj situaciji mogu biti ugrožena čak i temeljna prava i slobode. Usporedba irskog referenduma o braku s onim održanim u Švicarskoj u vezi s gradnjom minareta omogućuje bolje razumijevanje napetosti koje postoje između vladavine većine s jedne, te temeljnih prava i sloboda, s druge strane. Drugo poglavlje „PART II – Popular participation in constitutional change: Theoretical and historical aspects“ (str. 29-64) donosi, riječima glavnih urednika, teoretsku i povijesnu analizu različitih oblika sudjelovanja naroda u postupku ustavnih promjena. U tu svrhu navode se primjeri Irske, Islanda, Nizozemske, Rumunjske, ali i Konvencije za budućnost Europe. Poseban se osvrt daje praksi narodnog sudjelovanja u postupku promjene ustava u Francuskoj, počevši još od vremena Charlesa de Gaullea. Treće poglavlje „PART III – Lessons from long direct-democratic experience: The equilibrium between democracy and constitutionalism in Switzerland and California“ (str. 65-100) istražuje odnos između mehanizama neposredne demokracije i konstitucionalizma te neposredne demokracije i temeljnih prava. Naglasak se stavlja na primjere Švicarske gdje neposredna demokracija

ima dugu tradiciju, a kada je u pitanju odnos neposredna demokracija – temeljna prava, posebice se proučavaju opasnosti koje primjena neposredne demokracije donosi kada su u pitanju temeljna prava i slobode, opet kroz primjer Švicarske, ali i Kalifornije.

U četvrtom poglavlju koje nosi naslov “PART IV – New trends in popular involvement: Best practices and fatal mistakes in the Icelandic and Irish cases” (str. 101-136) nalazimo pregled najnovijih trendova kada je u pitanju primjena neposredne demokracije i to kroz primjere Islanda i Irske. Analiziraju se dobre strane, ali i poteškoće te pogreške koje se javljaju u tim procesima. Peto poglavlje “PART V – The dilemma of introducing constitutional referendums: Luxembourg and Greece“ (str. 137-170) donosi pregled situacije u Luksemburgu i Grčkoj kada je u pitanju uporaba ustavnih referenduma. Najprije se izlaže primjer Luksemburga te se traže mogući razlozi za, kako autor navedenog rada kaže, „iznenadnu želju“ za konzultiranjem naroda na referendumu kada je riječ o ustavnim promjenama u Luksemburgu koji sam nema bogatu tradiciju neposrednog odlučivanja naroda uopće, a kada su u pitanju ustavotvorni referendumi, onda primjeri neposrednog odlučivanja naroda o ustavnim promjenama u ovoj državi niti ne postoje. Na kraju ovog poglavlja fokus se prebacuje na Grčku u vremenu nakon zadnje financijske krize kada prijedlozi za uvođenje ustavnog referenduma postaju sve češći. Zadnje, šesto poglavlje „PART VI – EU aspects of popular participation: European integration, national sovereignty and direct-democratic procedures“ (str. 171-208) pruža razmišljanja o neposrednom odlučivanju naroda u kontekstu Europske unije, odnosno prati „interakciju između europskih integracija, nacionalne suverenosti i procedura neposredne demokracije“. U tu svrhu izlažu se primjeri uporabe institucije referenduma u državama članicama kada su posrijedi bile odluke koje se tiču same Unije, ali se isto tako napominje kako između država članica i Unije postoji određena vrsta natjecanja za osvajanje demokratskog legitimiteta upravo kroz uporabu mehanizama neposredne demokracije.

Knjiga predstavlja iznimno vrijedan doprinos u rasvjetljavanju najznačajnijih aspekata uporabe mehanizama neposredne demokracije u procesu promjene ustava. Kako sami glavni urednici ističu, riječ je o pojavi koja u posljednje vrijeme postaje sve češća u praksi, pa autori pokušavaju pronaći razloge za to, istodobno istražujući oblike u kojima se pojavljuje, kao i prednosti i rizike koje sa sobom donosi.

Vedran Zlatić, mag. iur.